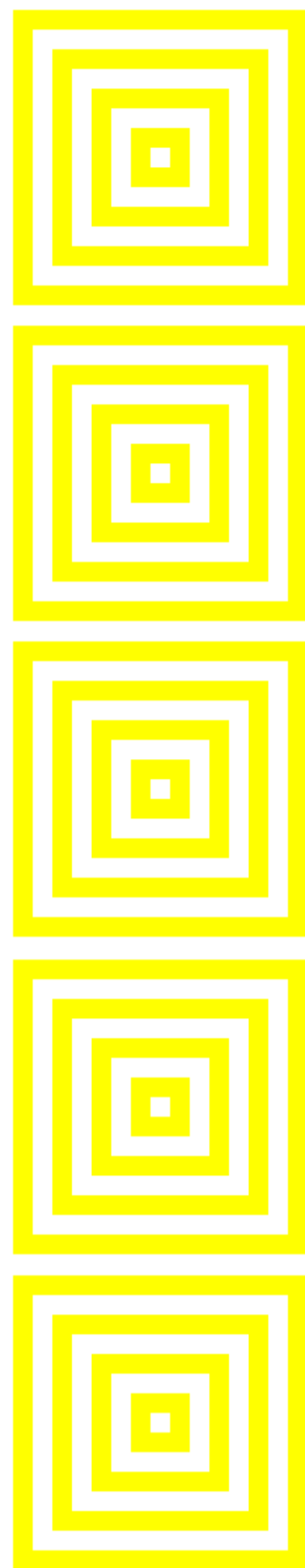

Ustanovitev prvih kulturnih društev na prelomu 19. in 20. stoletja in razvoj ljubiteljskih kulturnih dejavnosti v sedanji domžalski občini do leta 1941

Godbeniki so s prvim nastopom leta 1884 začetniki ljubiteljske - amaterske kulturne dejavnosti v Občini Domžale. Domžalski godbi, ki praznuje častitljiv 125-letni jubilej, so v prvem desetletju 20. stoletja v vseh večjih krajih domžalskega območja sledile ustanovitve kulturnih društev. Še pred njimi pa so nastala bralna društva v Dobu (1873), Domžalah (1893) in Radomljah (1899), ki so ob temeljni izobraževalni dejavnosti organizirala tudi nekaj kulturnih prireditev.

Začetku delovanja Katoliškega izobraževalnega in podpornega društva v Domžalah leta 1904 je v naslednjih petih letih sledila ustanovitev katoliških slovenskih izobraževalnih društev v Ihanu, na Rovah, v Dobu, Radomljah in Smarci za župnijo Homec ter v Jaršah. Liberalni tabor je kulturno dejavnost razvijal v okviru telovadnega Sokolskega društva v Domžalah (1905), prav tako pa je bil tudi na dramskem področju aktiven katoliški telovadni odsek Orel (1909). Društva so s požrtvovalnostjo svojih članov gradila tudi kulturne domove in dvorane, ki so bili pomemben pogoj za razmah kulturnih dejavnosti. Prva kulturna društva so pred prvo svetovno vojno s številnimi dramskimi prireditvami, nastopi pevskih zborov in instrumentalnih skupin, s knjižnicami in predavanji ter drugimi dejavnostmi dala tehten prispevek k dvigu kulturno-prosvetne ravni prebivalstva in k utrjevanju slovenske narodne zavesti.

To temeljno poslanstvo so kulturna društva uspešno uresničevala tudi od ustanovitve jugoslovanske države leta 1918 do njenega zloma leta 1941. V tem obdobju se je število društev v katoliškem in liberalnem taboru še povečalo, postala pa so tudi pomembna množična oporišča političnih strank. Poleg Domžalske godbe pa je med vojnama delovalo še nekaj strankarsko neopredeljenih društev.

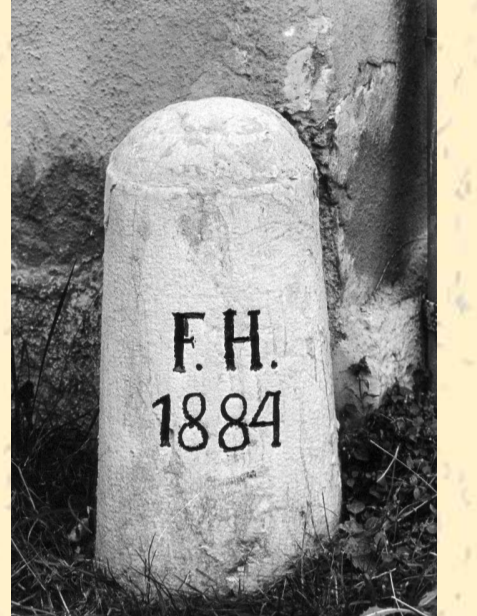
Bogata in uspešna dejavnost teh kulturnih društev je tudi širše odmevala in na domžalskem območju so se ob naglem gospodarskem razvoju, izjemnem tudi v slovenskem okviru, ustvarila še »središča kulturnega življenja«, kot je poudaril Slovenski narod leta 1925 ob razglasitvi Domžal za trg. Nemški okupator je delovanje slovenskih kulturnih društev prepovedal, med vojno pa je bilo uničenih ali poškodovanih tudi več kulturnih domov.

Najstarejša fotografija Domžalske godbe iz leta 1891

Godalni orkester Domžalske godbe, ki je deloval v obdobju 1899-1914

Kamen pri Müllerjevi gostilni v Stobu z letnico 1884

Domžalska godba je imela v prvih letih vaje v stolpu taborskega obzidja na Gorčici

Odprište Društvenega doma Katoliškega izobraževalnega in podpornega društva Domžale leta 1910

Odprište Godbenega doma leta 1929

Katoliško prosvetno društvo v Dobu je leta 1921 zgradilo Društveni dom pri cerkvi

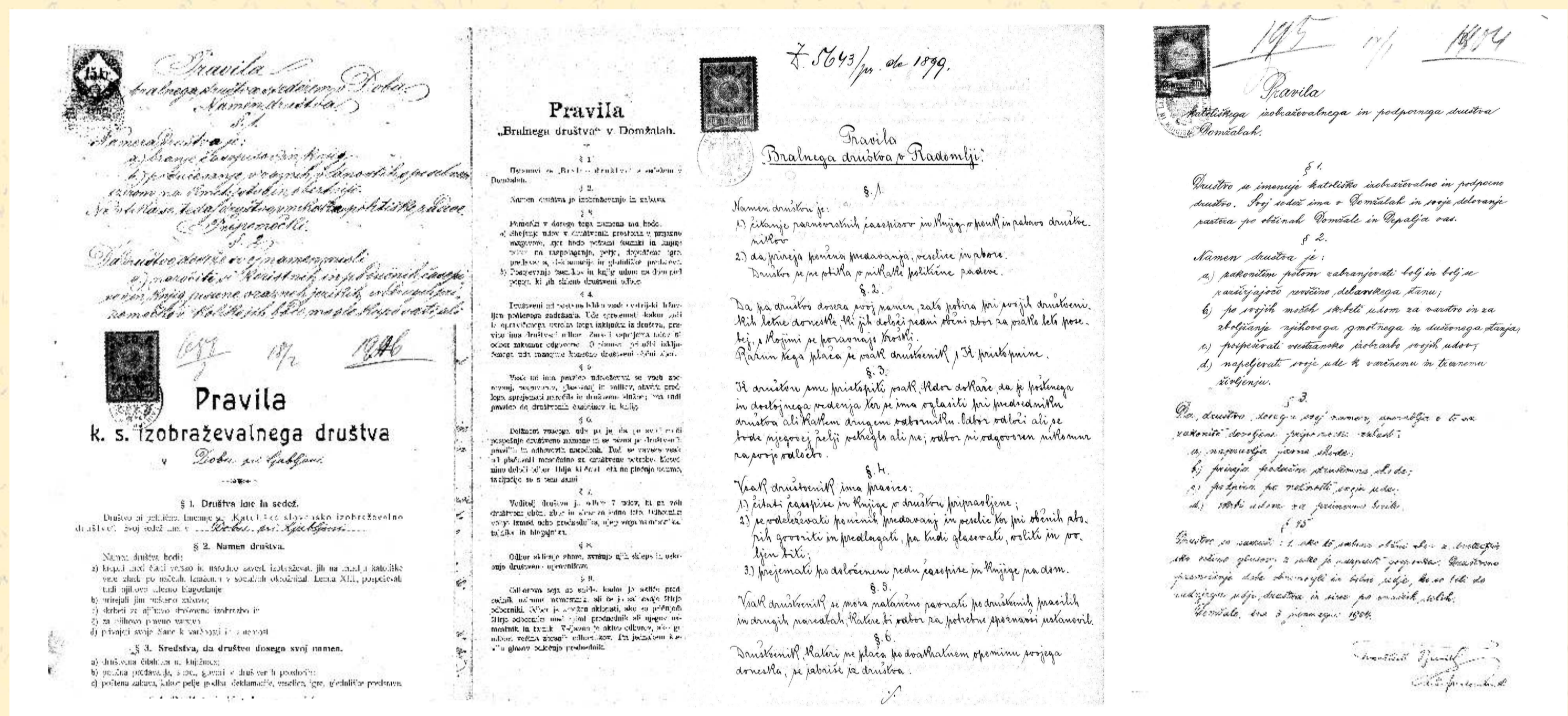
Katoliško prosvetno društvo Groblje je zgradilo Društveni dom leta 1930

Ihansko Katoliško slovensko izobraževalno društvo je pred prvo svetovno vojno zgradilo dvorano v mežnariji

Domžale s slankinarskimi tovarnami na prelomu 19. in 20. stoletja niso postale le gospodarsko, temveč tudi kulturno-prosvetno središče za območje sedanje domžalske občine

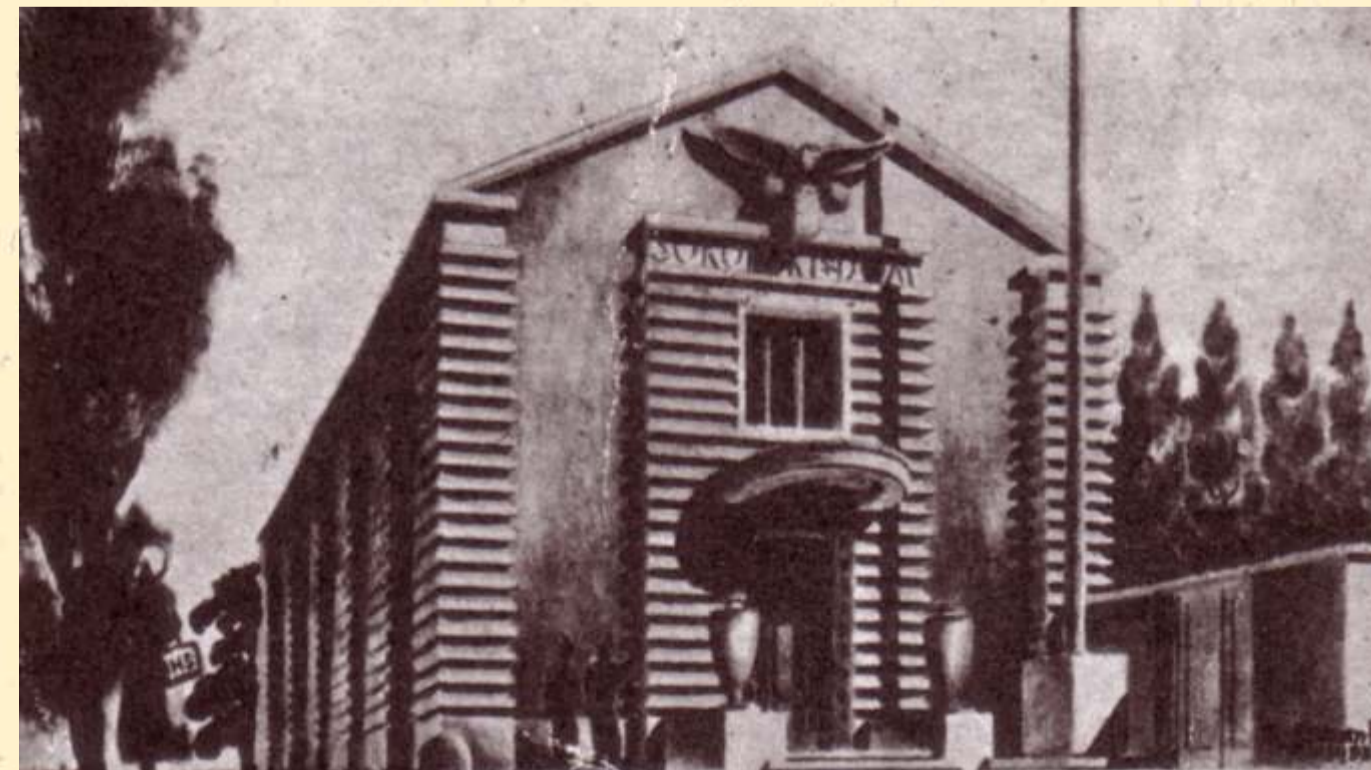
Pravila najstarejših bralnih in kulturnih društev iz Arhiva Republike Slovenije

Ljubljanska cesta z Društvenim domom in novo osnovno šolo

V Sokolskem domu v Domžalah (1911) so bile tudi kulturne prireditve Sokolskega društva

Sokolski dom v Radomljah (1934), v katerem so bile tudi kulturne prireditve prosvetnega odseka Sokolskega društva

Katoliško prosvetno društvo Radomlje je imelo svoje prireditve v Prosvetnem domu (1939)

Med prvo svetovno vojno je Katoliško slovensko izobraževalno društvo na Homecu zgradilo svoj Društveni dom

Katoliško slovensko izobraževalno društvo Rova, ustanovljeno leta 1906, si je uredilo dvorano v mežnariji